

UMEÅ UNIVERSITET

Utbildningsdepartementet
u.remissvar@regeringskansliet.se

Validering - för kompetensförsörjning och livslångt lärande, SOU 2019:69 Umeå universitets yttrande

Regeringen har anmodat Umeå universitet att yttra sig över Valideringsdelegationens slutbetänkande *Validering - för kompetensförsörjning och livslångt lärande*, SOU 2019:69. Rektor har fastställt yttrandet. I beredningen av yttrandet har fakulteter, Lärarhögskolan samt Universitetsförvaltningen inbjudits att lämna synpunkter på betänkandet.

Sammanfattning

Umeå universitet ställer sig, i stort, positiv till remissens förslag och bedömningar. Vi vill lämna följande synpunkter och förslag

- En gemensam begreppsapparat ska vara tydlig och främja samsyn. Vissa begreppsdefinitioner bör därför justeras.
- Det är av största vikt att lärosätena som sedermera ska ansvara för utförandet också får en aktiv roll i framtagandet i de gemensamma rekommendationerna.
- Sammansättning av och uppdrag till ett eventuellt nytt sektorsövergripande råd bör noga övervägas.
- En grundförutsättning för utvecklingen av validering inom högskolan är att uppdragen som ska realiseras ges långsiktig finansiering med nya riktade medel.
- Kurser och annan övergripande kompetensutveckling bör inriktas mot olika utbildningsområden
- Det behöver skyndsamt tillföras resurser för fortsatt utveckling av ett sektorgemensamt system för ärendehantering.

Övergripande synpunkter

Umeå universitet stödjer Valideringsdelegationens resonemang om valideringens viktiga roll för det livslånga lärandet och vill betona att universitet och högskolor utgör en viktig arena för att möjliggöra detta. Centralt i delegationens betänkande är att det bör utvecklas ett sammanhållet nationellt system för validering. Umeå universitet ansluter sig till tankarna om att gemensamma riktlinjer, en nationell strategi och en gemensam begreppsapparat är nödvändigt, liksom forskning, kunskaps-spridning, möjligheter till kompetensutveckling och erfarenhetsutbyten samt, inte minst, en långsiktig finansiering för att validering ska kunna utföras kvalitets- och rättssäkert.

Beträffande hur validering ska genomföras i praktiken lämnas inget svar i betänkandet utan man föreslår att respektive ansvarig myndighet ska ta fram riktlinjer/föreskrifter för detta. Umeå universitet menar att detta är rätt väg att gå men vill betona vikten av att lärosätena ges en central roll i arbetet med att ta fram riktlinjer och rekommendationer för validering i högskolan. Det är även av

UMEÅ UNIVERSITET

största vikt för högskolesektorn att såväl områdesspecifika riktlinjer och rekommendationer som systemstöd skyndsamt kommer på plats och då måste de kunskaper och erfarenheter som under lång tid upparbetats vid landets lärosäten tas tillvara. Likaså är det av största vikt att finansieringsfrågorna snarast löses. Fungerande modell/-er för ersättning till lärosätena tas bäst fram i nära samverkan med sektorn.

Umeå universitets kommentarer och ändringsförslag

Valideringsdelegationens respektive förslag och bedömningar kommenteras under respektive rubrik nedan.

Begreppslista (sid 21)

Valideringsområdet är komplext och en av svårigheterna för att enas om en gemensam förståelse är den mängd begrepp som ofta tolkas på olika sätt i olika verksamheter - och det finns även exempel på en rådande begreppsförvirring inom samma organisation. Vi välkomnar därför den begreppslista som delegationen har sammanställt och önskar att den ska utgöra en grund för den eftersträvade samsynen. Dock finns begreppsdefinitioner som snarare ökar otydligheten och som behöver ses över. Det gäller framför allt begreppet *kartläggning*. I begreppslistan skiljer man på fördjupad kartläggning och inledande kartläggning/kompetenskartläggning där det förstnämnda definieras som ”*utforskande process där individens tidigare förvärvade kunskaper inom ett område identifieras och dokumenteras på ett sådant sätt att det går att bedöma mot den kompetensstandard som valideringen avser*”. Inledande kartläggning definieras som ”*utforskande kartläggning av en persons kunskaper och erfarenheter i samband med studie- och yrkesvägledning. Kartläggningen görs översiktligt och inriktas inte mot en på förhand fastställd kompetensstandard*”.

Den fördjupande kartläggningen bör därmed avse ett första utforskande steg i valideringsprocessen, d v s en del i ärendehandläggningen av ett valideringsärende¹. När det gäller den inledande kartläggningen/kompetenskartläggningen ska även den vara utforskande – men mer översiktlig och *inte* i bedömnings syfte och ingår *inte* i själva valideringsprocessen. Denna görs i ett annat sammanhang, i samband med studie- och yrkesvägledning, d v s rimligen före ansökan och den formella ärendehanteringens börjar. Definitionen av validering och dess innehåll är central för samsyn och måste därför vara glasklar. Ur ett rättssäkerhetsperspektiv måste det vara tydligt för den sökande vilka moment som ingår i bedömningsprocessen. Det är därför mycket olyckligt att använda två versioner av samma begrepp då det finns stor risk för sammanblandning (vilket t.ex. blir tydligt i kapitel 6.3 där det ibland är svårt att förstå vilken form av kartläggning som avses). Det blir också märkligt att ge en begreppsdefinition där den huvudsakliga innebörden är att beskriva vad det *inte* betyder.

Begreppet kompetenskartläggning är etablerat inom studie- och yrkesvägledning och ett verktyg som används i olika syften och i olika faser av vägledningsprocessen, d.v.s inte enbart för valideringssyfte. Utöver risken för att verksamheterna sammanblandas är det också olyckligt om det inledande steget i valideringsprocessen kommer att kopplas till en viss yrkesgrupp. Att identifiera och dokumentera kompetens kan göras på olika sätt och av handläggare med varierad bakgrund. Det är därför önskvärt att ge den inledande fasen i valideringsärenden en annan benämning för att tydligt skilja ärendehantering (och i vissa fall myndighetsutövning) från det stöd som ges till individen i form av vägledning. Vi förslår att det mer specifika begreppet kompetensidentifiering ersätter fördjupad kartläggning som det första steget i valideringsprocessen, vilket även anknyter till EU:s rekommendation². Därmed behöver även definitionen av validering anpassas på motsvarande sätt, se vidare nedan.

Även när det gäller definitionen av *tillgodoräknande* finns oklarhet i skrivningen ”...*får inräknas i kurs eller examen*.” Tillgodoräknande ska provas mot utbildning och all utbildning på grund- och

¹ I förslaget till valideringsförordning omfattar valideringsprocessen följande moment 1. fördjupad kartläggning, 2 formell bedömning, 3 erkännande av kunnandet

² Fyra faser: identifiering, dokumentation, bedömning och certifiering (s. 169)

UMEÅ UNIVERSITET

avancerad nivå ska bedrivas i form av kurser. I examen ska det redovisas vilka kurser som ingår och det är därför oklart hur kunskaper och färdigheter ska inräknas i examen om inte som kurs.

Förslag på nya definitioner:

Kompetensidentifiering - utforskande process där individens tidigare förvärvade kunnande inom ett område identifieras och dokumenteras som underlag för bedömning mot den kompetensstandard som valideringen avser

Kompetenskartläggning - utforskande kartläggning av en persons kunskaper och erfarenheter i syfte att stödja personens studie- och yrkesvalsprocess.

Tillgodoräknande - Beslut om att tidigare utbildning eller kunskaper och färdigheter som utvecklats i yrkesverksamhet får inräknas i kurs som kan ingå i examen. Utgör ett erkännande av kunskaper och färdigheter som en individ redan besitter.

En ny definition av validering (6.5.1)

Umeå universitet menar att det finns ett stort behov av en gemensam och tydlig begreppsapparat för området validering och bifaller förslaget att det ska finnas en enhetlig definition av validering - men ifrågasätter tydligheten i begreppet fördjupad kartläggning, se utförligare resonemang ovan. Vi föreslår därför att definitionen av validering justeras.

Förslag på ny definition:

Validering - En strukturerad process som innehåller *kompetensidentifiering*, bedömning och ett erkännande av kunnande som en person besitter oberoende av hur det förvärvats. En validering ska kunna leda till att ett behörigt organ kan bekräfta att personen har förvärvat kunnande som motsvarar fastställda och relevanta krav.

Motsvarande förändring behöver göras i respektive författningsförslag.

En ny förordning med generella bestämmelser om validering (6.5.3) samt Begreppet validering ska införas även i högskolan och yrkeshögskolan (6.5.4)

Behovet av en reglering är tydligt liksom behov av ett tydliggörande av vilka verksamheter som omfattas för att öka användningen och värdet av validering. Det skulle även minska förvirringen med ett tydliggörande att högskolans arbete med bedömning av reell kompetens för behörighet och tillgodoräknande handlar om validering.

Umeå universitet bifaller förslaget om att införa en ny förordning med gemensamma bestämmelser om validering samt att hänvisning ska göras till denna i andra relevanta förordningar, inklusive högskoleförordningen.

Specifika riktlinjer för validering behövs för respektive område (6.5.5) samt UKÄ och UHR ska ta fram rekommendationer för validering (6.5.6)

I betänkandet ges exempel på vilka riktlinjer som behöver tas fram av respektive ansvarig myndighet; vilken dokumentation som ska utfärdas, roll- och ansvarsfördelning, kriterier för kvalitetssäkring, kompetenskrav för utförare av validering samt hur individens behov och intresse tas tillvara i valideringsprocessen (etiska riktlinjer). Umeå universitet stödjer detta och vill även lyfta fram andra riktlinjer och rekommendationer som behöver tas fram:

- vilka grundläggande kriterier som ska vara uppfyllda för att en formell valideringsprocess ska initieras av varje behörigt organ (lärosäte) samt vilket mandat lärosätet har att välja dels när en valideringsprocess ska starta och dels de metoder för validering av tidigare kunnande som anses ändamålsenligt i varje enskilt fall.
- särskilt tydliggöra krav på bedömarkompetens, dvs att adekvat kompetens finns hos bedömaren, såväl akademiskt som yrkesmässigt. Vi vill poängtera att förtroendet för och tilliten till bedömarens kompetens är centralt för kvalitet i validering.

UMEÅ UNIVERSITET

UKÄ och UHR föreslås få uppdraget att ta fram rekommendationer för lärosätenas arbete med validering i dialog med SUHF. För att validering inom universitet och högskolor ska öka i omfattning och gå mot en positiv utveckling är det av största vikt att lärosätena som sedermera ska ansvara för utförandet också får en aktiv roll i framtagandet i de gemensamma rekommendationerna.

Ett råd ska fortsätta följa, stödja och driva på ett samordnat utvecklingsarbete (7.5.2)

Valideringsdelegationen menar att det finns behov av ett tydligt sektorsövergripande ansvar för att främja och koordinera insatser för kompetensförsörjning och livslångt lärande. Man föreslår ett råd med tillhörande kanslifunktion som leds av ansvarigt statsråd och med representation från berörda myndigheter, arbetsmarknadens parter, regioner, forskningen och berörda departement. Rådet föreslås få uppdrag att följa, stödja och driva på ett samordnat utvecklingsarbete inom valideringsområdet på nationell och regional nivå.

Även om behovet av en nationell tvärgående funktion som ska fungera pådrivande, sammanhållande och stödjande ter sig rimligt kan ändå en viss skepsis infinna sig inför inrättande av en funktion som ska ha grepp om *all* validering. Är det verkligen realistiskt? Blir det effektivt och resurssnålt att ytterligare en myndighetsinstans ska samordnas med redan befintliga?

Förslaget väcker också andra frågor: vilka intressenter är det som får makten att bestämma vad som är nyttigt och utifrån vilka parametrar? Individens behov av ökad kompetens för att vara attraktiv på en arbetsmarknad kan exempelvis ses i relation till bristyrken, men det inrymmer även andra kvalifikationer som inte lika lätt kan identifieras strategiskt. Behovet inom bristyrken kan också vara olika i omfattning. Det kan vara klokt att inte bara låta "störst gå först."

Umeå universitet menar därför att sammansättning av och uppdrag till ett eventuellt nytt sektorsövergripande råd bör noga övervägas.

Ekonomiska incitament saknas inom delar av utbildningssystemet (8.1.5)

Valideringsprocessen för universitet och högskolor är resurskrävande och en grundförutsättning för utvecklingen av validering är att uppdragen som ska realiseras ges långsiktig finansiering med nya riktade medel.

I betänkandet konstateras att det saknas ekonomiska incitament inom delar av utbildningssystemet, bland annat högskolan. Här lämnas inga nya förslag utan man hänvisar till delbetänkandet *Validering i högskolan – för tillgodoräknande och livslångt lärande* (SOU 2018:29). Där konstaterades att dagens resurstilldelningssystem motverkar tillgodoräknanden som grundas på reell kompetens och det föreslogs en schabloniserad ersättning för beviljade tillgodoräknanden. Umeå universitet vill återupprepa synpunkterna i vårt tidigare remissvar på delbetänkandet; att det krävs ersättning för alla valideringsbedömningar – även för dem som inte resulterar i ett tillgodoräknande. I det aktuella betänkandet framgår att i remissbehandlingen av det tidigare förslaget "fanns det delade meningar om hur en ersättning bör utformas". Det hade varit önskvärt om valideringsdelegationen, utifrån remissvaren, hade gått vidare i förslagen om hur validering ska finansieras i högskolan. Då detta saknas i betänkandet bör olika finansieringsmodeller diskuteras med berörda aktörer.

Medel bör tillföras för att säkerställa fortsatt finansiering av högskolekurser om validering (9.3.1) samt Kompetensutveckling för utförare inom respektive utbildningssektor 9.3.3)

Umeå universitet stödjer förslaget om att särskilda medel tillförs för att finansiera högskolekurser om validering. Det är önskvärt att sådana kurser även kan inriktas mot olika målgrupper och utbildningsområden för mer fördjupning i sektorsspecifika frågeställningar. Vi ser med fördel att Universitets- och högskolerådet (UHR) tar ett övergripande ansvar för kompetensutveckling inom högskolesektorn.

UMEÅ UNIVERSITET

Statistik över omfattningen av validering inom komvux och högskolan bör förbättras (9.3.2)

Det är lätt att instämma i att det behövs förbättrad statistik om validering i högskolan. En förutsättning för detta är dels samsyn om vad som ska redovisas och dels ett systemstöd som möjliggör en effektiv ärendehantering och uppföljning. Inget av detta finns ännu på plats.

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) har uppdraget att följa upp lärosätenas arbete med reell kompetens medan UHR har bedrivit ett utvecklingsarbete för att införa verktyget Valda, som dock avstannat. Det främsta syftet med ett gemensamt ärendehanteringssystem är transparensen i valideringsprocessen, där medarbetare på olika lärosäten kan ta del av andras bedömningar. Därigenom ökar förutsättningarna till högre grad av likvärdiga, lika och rättssäkra bedömningar. Ett gemensamt system skulle även kunna generera underlag för UKÄ:s uppföljning av lärosätenas arbete.

Umeå universitet vill framhålla att, oavsett vilket verktyg som beslutas om och oavsett vilken myndighet som blir systemägare så är det angeläget att det snarast tillsätts resurser för fortsatt utveckling av ett sektorgemensamt system för ärendehantering.

Yttrandet har fastställts av rektor Hans Adolfsson efter föredragning av utredare Helena Lindvall

Hans Adolfsson
Rektor

Expedieras till
Utbildningsdepartementet
Fakultetskanslier
Universitetsförvaltningen